

О. В. Григораш,

к. е. н., доцент кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів,

Університет митної справи та фінансів

ORCID ID: 0000-0002-8089-3755

Т. Ф. Григораш,

старший викладач кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів,

Університет митної справи та фінансів

ORCID ID: 0000-0002-3000-1683

В. В. Ченцов,

д. і. н., д. держ. упр., професор, Перший проректор, Університет митної справи та фінансів

ORCID ID: 0000-0002-1109-8168

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.4.104

СВІТОВА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ COVID-19

О. Hryhorash,

PhD in Economics, Associate Professor of The Department of State,

Local and Corporate Finance, University of Customs and Finance

T. Hryhorash,

Senior Lecturer of The Department of State, Local and Corporate Finance,

University of Customs and Finance

V. Chentsov,

Doctor of Historical Sciences, Doctor Science in Public Administration,

Vice-Rector, University of Customs and Finance

GLOBAL ECONOMY UNDER COVID-19

У статті охарактеризовано вплив вірусу COVID-19 на стан економічного розвитку України та світу. Проведено аналіз статистики поширення вірусу в Україні та у світі. Визначено, що у відповідь на розповсюдження вірусу, з одного боку, держава запровадила екологічні та економічні заходи. З іншого боку, на основі проведеного дослідження 240 українських компаній визначено, що більшість підприємств українського бізнесу змінила формат роботи або тимчасово припинила діяльність, натомість підприємства окремих галузей активізували свою роботу. Проаналізовано можливі сценарії економічного розвитку світової економіки залежно від тривалості епідемії: сповільнення розвитку, його зупинка або економічний спад. Розглянуто логіку розвитку подій за умови настання песимістичного сценарію. Визначено основні перспективи економічного розвитку України та національної валюти.

The article describes the impact of the COVID-19 virus on the economic development of Ukraine and the global economy. Viral shedding statistics in Ukraine and in the world have been analyzed. Unlike the countries with the highest levels of infection (USA, Italy, Spain, China and Germany), the number of deaths is higher than the recovery rate in Ukraine. It has been determined that in response to the spread of the virus, the state has implemented environmental and economic measures on the one hand. And based on a survey of 240 Ukrainian companies, it was determined, that the majority of Ukrainian business changed their work format or discontinued their operations temporarily, while enterprises in certain industries intensified their work on the other hand.

This refers to pharmaceutical companies, transportation, food companies (in particular, food delivery). It has been determined that the business uses rather more video conferencing in connection with the transition to telework, which has led to Zoom's share price doubling at the beginning of the year.

Possible scenarios of economic development of the world economy are analyzed depending on the duration of the epidemic: developmental slowdown (if quarantine stops within a certain period of time, that is the end of April), its stoppage (if the disease will spread until the end of the year) or economic downfall (treatment will not end soon, the epidemic will continue up the calendar year). The logic of the economic development in case of pessimistic scenario is considered: what will happen to the global economy at a time when the spread of the virus will stop and the purchasing power of the population will increase.

The economic forecast of the most developed countries in 2020 according to the OECD is estimated. China's global economic as an engine is projected to slow its development to 5% in a year.

The main prospects of economic development of Ukraine and national currency are determined.

According to the forecasts considered (conditionally optimistic, realistic and pessimistic), the prospect of further research is to develop some measures for government to overcome the crisis in case of scenarios.

Ключові слова: коронавірусна хвороба COVID-19, економічний розвиток, бізнес, сценарій економічного розвитку.

Key words: COVID-19, economic development, business, economic development scenario.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сьогодні Україна та весь світ зустрілися із серйозним медичним викликом, пов'язаним із життям населення, що без сумніву справить вплив на соціально-політичний та економічний стан кожної країни. Для більшості країн світу епідемія знаходиться в стадії розвитку, для КНР вона згасає. У Україні перший випадок зараження COVID-19 було зафіксовано 02.03.2020 р. Очевидно, що поширення хвороби чинитиме вплив не лише на демографічний стан країн світу, але й на економічний розвиток. Виникає необхідність аналізу можливих сценаріїв економічного розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Офіційно Україна приєдналася до країн поширення COVID-19 (зафіксовано перший випадок зараження) на початку березня 2020 року, тому офіційних публікацій у матеріалах наукової періодичної публікації немає, відтак у цій статті використовувалися оперативні дані з електронних джерел та відео-матеріалів із відповідними посиланнями. Попередня криза світового масштабу 2008 року широко досліджувалася у публікаціях вітчизняних та іноземних науковців і практиків, серед яких О. Орловська розглядає причини виникнення, наслідки та шляхи подолання економічних криз [1], М. Савченко та О. Шкуренко визначають детермінанти фінансово-економічної кризи в умовах глобалізації [2], А. Денкович та Д. Полагин аналізують причини виникнення світових криз і їх вплив на економіку країн Європи [3], І. Вітер дає оцінку світовій економічній кризі як закономірному наслідку глобалізації [4], Н. Юдіна характеризує циклічні залежності в економіці України на основі аналізу окремих макроекономічних показників [5], В. Голуб аналізує фінансово-банківську складову економічної кризи [6], К. Фліссак розглядає німецьку модель виходу країни із соціально-економічної кризи [7], С. Дошин аналізує особливості фінансово-економічної кри-

зи 2008—2009 рр. в Україні [8], І. Адісес надає способи управління в умовах кризи [9]. Виникає необхідність дослідження нової світової фінансово-економічної кризи. Це обумовило вибір теми дослідження та його мету.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження: охарактеризувати вплив вірусу COVID-19 на стан економічного розвитку України та світу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Станом на 31.03.2020 року у світі зафіксовано 786 973 випадків зараження вірусом, 37 843 смертей та 165 932 випадків одужання. Статистика 5 країн з найвищим рівнем захворюваності на вірус у світі представлена на рисунку 1.

В Україні станом на 31.03.2020 року протестовано 2 642 особи, виявлено 549 хворих на COVID-19, при цьому зафіксовано 13 летальних випадків та 8 випадків одужання. У порівнянні із країнами із найвищим рівнем зараження, де показник одужання перевищує показник смертності, Україна демонструє негативну тенденцію.

Яких заходів ужито на національному рівні?

1. Економічні заходи, зокрема:

— з 01.03.2020 до 30.04.2020 року не нараховується та не сплачується плата за землю, що застосовується у господарській діяльності, від сплати єдиного соціального внеску звільняються ФОПи та особи, що займаються професійною діяльністю;

— з 01.03.2020 до 31.05.2020 року обмеження щодо застосування більшості штрафів щодо застосування податкового законодавства;

— з 18.03.2020 до 15.05.2020 року мораторій на проведення документальних перевірок єдиного соціального внеску;

— до 31.05.2020 року продовжено термін подання річної декларації про майновий стан і доходи [11].

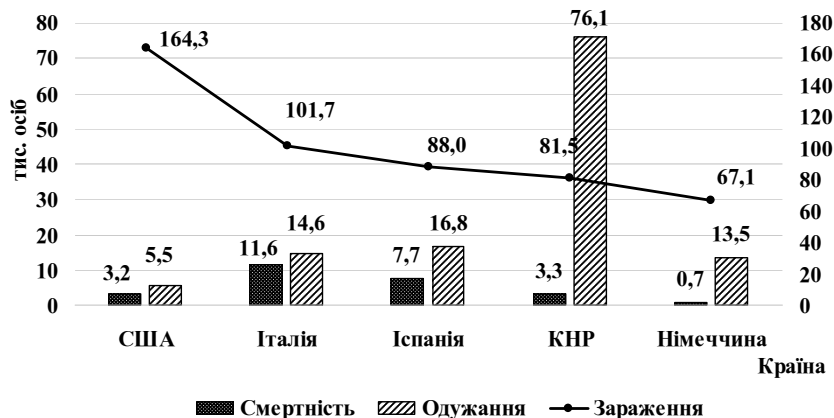

Рис. 1. Статистика 5 країн з найвищим рівнем захворюваності на вірус у світі (станом на 31.03.2020 року)

Джерело: складено авторами на основі [10].

Рис. 2. Зміни режиму роботи працівників у зв'язку з поширенням COVID-19

Джерело: [13].

2. Епідеміологічні заходи:
— з 17.03.2020 до 24.04.2020 року заборонено перевезення пасажирів метрополітеном у Києві, Харкові та Дніпрі, перевезення понад 10 пасажирів одночасно в громадському транспорті;
— торгівля продуктами, паливом, засобами гігієни, лікарськими засобами дозволена. Також можна здійснювати банківську та страхову діяльність;
— з 17.03.2020 року заклади громадського харчування, торговельно-розважальні центри, фітнес-центри, заклади культури тимчасово припиняють свою роботу;
— з 12.03.2020 до 24.04.2020 року припинено навчання в закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти [12].

Як реагує український бізнес? За даними дослідження Ernst&Young [13] станом на 26.03.2020 року з 240 досліджених компаній 38% будуть переглядати цільові фінансові показники, з них 73% планує скорочення бюджету, 27% — його розширення (підприємства фармацевтичного бізнесу, транспортного та харчового). Невизначеність із тривалістю карантину,

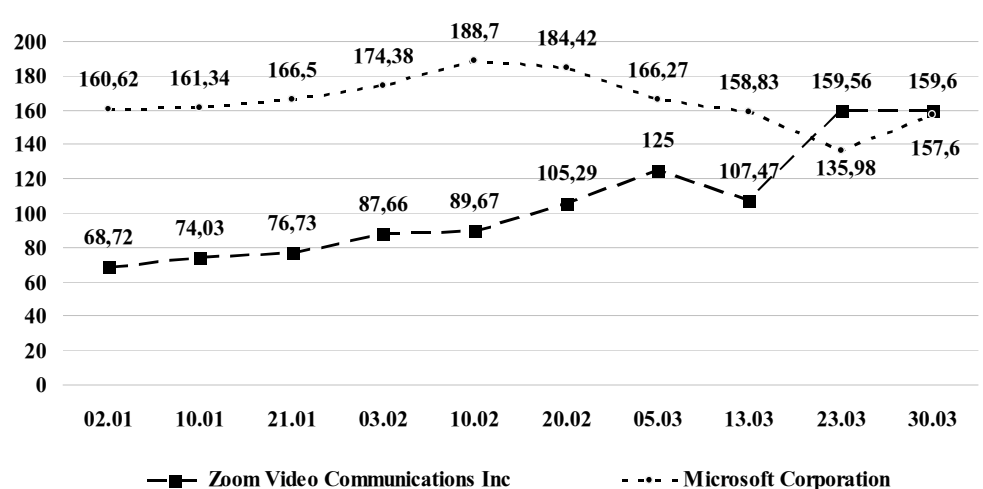

Рис. 3. Динаміка цін на акції компаній Microsoft Corporation та Zoom Video Communications Inc протягом 2020 року

Джерело: складено авторами на основі [14].

що розпочався через два місяці з початку року, змусуватиме компанії переглядати і обсяг фонду на оплату праці. 9% уже скорочують фонд оплати праці, 5% компаній його збільшують. Водночас у 82% усі співробітники отримують заробітну плату у національній валюті, 6% виплачують усім співробітникам зарплату в іноземній валюті, 12% компаній використовують різні підходи для різних категорій співробітників.

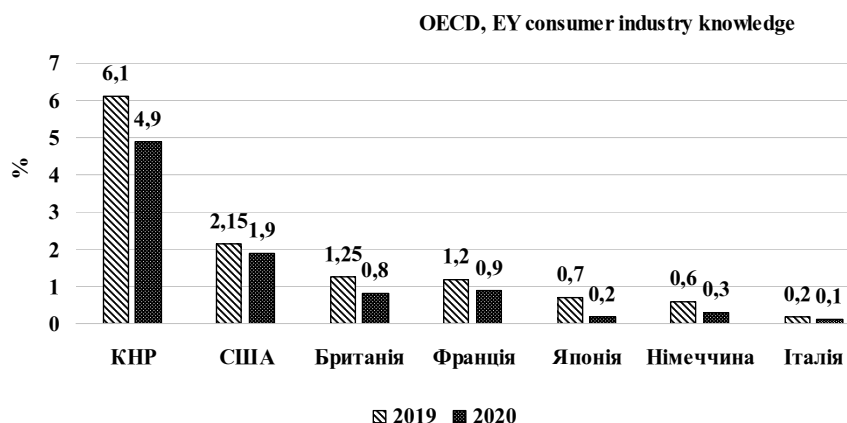

Рис. 4. Прогноз зростання ВВП у 2020 році за даними OECD

Джерело: [13].

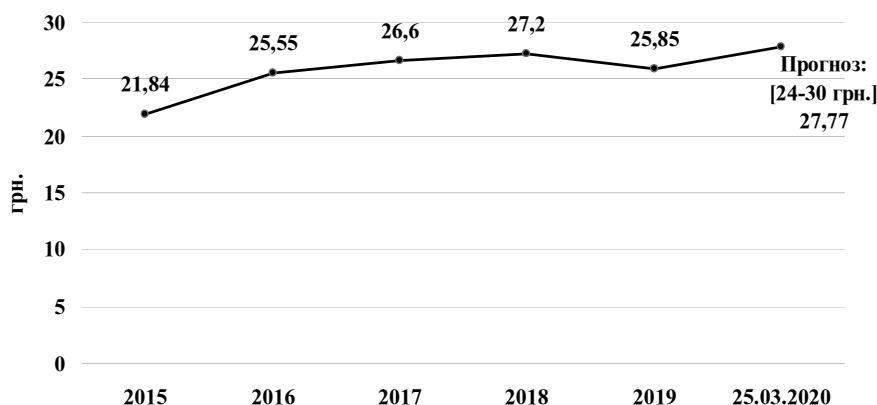

Рис. 5. Динаміка середнього за рік курсу долара в Україні за 2015–2020 рр.

Джерело: [13].

Заходи щодо запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби COVID-19 внесли зміни і в розпорядок роботи компаній (рис. 2).

Отже, вірус вніс свої корективи у роботу всіх компаній. Крім того, що всі співробітники переведені в режим дистанційної роботи та роботи за гнучким графіком (75%), працівників стимулюють взяти відпустку в рамках щорічної відпустки (40%) та відпустки без збереження заробітної плати (18%), або вводять режим простою (5%). 46% досліджуваних компаній доставляють працівників до роботи (з роботи) з метою зниження необхідності використання громадського транспорту.

Неочікуваний карантин вплинув і на динаміку розвитку окремих галузей. Так, в Україні очікують зростання підприємства фармацевтичного бізнесу, транспортного та харчового (зокрема, доставка їжі). Перевірити справдження цієї тези можна буде через кілька місяців після публікації перших фінансових звітів. Але вже зараз можна констатувати, що робота у віддаленому режимі сприяла стимулюванню використання інструментів дистанційної роботи для підтримки комунікацій. Для організації відео-конференцій із 240 опитаних компаній 58% компаній застосовують програму Skype, 29% — програму Microsoft Teams, 22% — Zoom. Відтак ціна на акції зазначених компаній значно підвищилася з початку року (рис. 3).

За даними рисунку 3 робимо висновок, що у зв'язку із вимушеністю роботи у віддаленому режимі та необхідністю підтримувати відео-зв'язок популярність компаній, що надають такі можливості, значно підвищилася. З початку 2020 року відбувся значний ріст ціни акцій компанії Zoom. Представники компанії пояснюють таке стрімке зростання вартості акцій свідомим вибором користувачів завдяки високій якості послуг, що надаються.

Очевидно, що 12 березня у країні не просто оголошено карантин, це початок нового етапу соціально-політичного та економічного розвитку. Що ж відбуватиметься з українською економікою?

Компанія Ernst&Young анонсує три можливих сценарії розвитку подій на 2020 рік у світі [13]:

1. Світ подолає вірус протягом літа, тоді темпи економічного розвитку просто сповільняться.

2. Поширення вірусу триватиме протягом року, після чого підвищиться ефективність лікування, в такому разі економічне зростання протягом року зупиниться.

3. Запровадження дієвого лікування не відбудеться найближчим часом, епідемія не завершиться із закінченням календарного року, тоді матиме місце глобальний економічний спад.

Значні корективи, внесені у світовий простір вірусом, неодмінно матимуть вплив на рівень економічного зростання (рис. 4).

За даними рисунку 4 робимо висновок, що темпи зростання ВВП у найбільш розвинених країнах у середньому скоротяться на третину. Навіть світовий економічний двигун Китай сповільнить свій розвиток до 5% за рік.

У зв'язку із значним скороченням обсягів виробництва та збільшенням обсягів імпорту, розвиток української економіки, а значить і купівельна спроможність населення, неодмінно пов'язані із вартістю іноземної валюти. На основі аналізу курсу долара попередніх років та ситуацією в країні станом на березень Ernst&Young [13] прогнозує такий курс (рис. 5).

Отже, виходячи із ситуації на кінець березня прогнозується можливе зростання курсу долара до 30 грн.

Логіку найбільш песимістичного сценарію щодо світового економічного розвитку (станом на 27.03.2020 року) пояснив Ph.D і MBA Колумбійського університету Іцхак Адізес [15], один із провідних світових експертів у сфері підвищення ефективності ведення бізнесу і урядової діяльності.

Водночас автор наголошує на економічних наслідках. Очевидно, що у зв'язку із необхідністю ізоляції населення та неможливістю організації роботи певних сфер дистанційно, відбулося масове закриття закладів як сфери обслуговування, так і виробничих підприємств. За кілька місяців через відсутність доходів (і неможливість спрогнозувати їх на майбутнє) почнуть відбуватися масові звільнення працівників. Криза здоров'я перетвориться на соціально-економічну кризу та світову депресію.

Для того, щоб реанімувати економіку та підвищити купівельну спроможність населення, уряди будуть намагатися забезпечити фінансовими ресурсами фінансово-кредитні установи (банки) та населення. Але чи дасть це необхідний ефект? В умовах соціально-економічної невизначеності та загрози життю населення буде витрачати кошти лише на товари першої необхідності, а залишки заощаджувати; компанії навряд чи будуть спрямовувати кошти на розширення бізнесу, а будуть ладні зберігати їх у банках. Це не дасть очікуваного урядами ефекту.

Коли вірус буде остаточно подолано, рівень невизначеності знизиться, населення почне витрачати збережені ресурси, але ринок не буде встигати забезпечувати потреби попиту, оскільки необхідний певний час для відновлення виробництва. Перевищення попиту над пропозицією при наявності фінансових ресурсів у населення призведе до неминучої інфляції, одним із засобів погашення якої з боку уряду може стати підвищення рівня оподаткування, а це крок до нової фінансової кризи. За прогнозами Іцхака Адізеса період 2020–2025 року буде досліджуватися поколіннями соціологів, економістів, політологів та представників інших сфер як один із найскладніших у сучасній історії.

ВИСНОВКИ

У статті охарактеризовано вплив вірусу COVID-19 на стан економічного розвитку України та світу. Доведено, що поширення хвороби матиме не лише демографічні, але й економічні наслідки. Розглянуто три сценарії економічного розвитку для України та світу. Очевидно, 2020 рік можна вважати початком світової фінансово-економічної кризи, яка буде досліджуватися економістами, соціологами, політологами та іншими науковцями.

Відповідно до розглянутих прогнозів (умовно оптимістичного, реалістичного та песимістичного), перспективою подальших досліджень може бути розробка комплексу заходів дій уряду щодо виходу економіки країни із кризового стану у разі настання одного із сценаріїв.

Література:

- Орловська О.В. Світові економічні кризи: причини виникнення, наслідки та шляхи подолання / О.В. Орловська // Науковий вісник НЛТУ України. — 2015. — Вип. 25.2. — С. 197—202.
- Савченко М.В. Детермінанти фінансово-економічної кризи в умовах глобалізації / М.В. Савченко, О.В. Шкуренко // Економіка і організація управління. — № 3 (31). — 2018. — С. 37—47.
- Денькович А.Л. Причини виникнення світових криз і їх вплив на економіку країн Європи / А.Л. Денькович, Д.Д. Полагнин // Молодий вчений. — 2018. — № 5 (2). — С. 694—698.
- Вітер І.І. Світова економічна криза як закономірний наслідок глобалізації / І.І. Вітер // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. — 2014. — № 6. — С. 32—43.
- Юдіна Н.В. Визначення циклічних залежностей в економіці України на основі аналізу окремих макроекономічних показників / Н.В. Юдіна // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". — 2016. — № 13. — С. 64—72.
- Голуб В.М. Фінансово-банківська складова економічної кризи: генезис, сутність та інструменталізація / В.М. Голуб, К.В. Голуб // Науковий вісник ЧДІЕУ. — № 2 (18). — 2013. — С. 142—149.
- Фліссак К. А. Німецька модель виходу країни із економічної та соціальної кризи / К.А. Фліссак // Економічний часопис-XXI. — 2010. — № 11—12. — С. 27—32.
- Дошин С.В. Світова фінансово-економічна криза 2008—2009 років та її особливості в Україні / С.В. Дошин // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. — 2011. — Вип. 2 (1). — С. 73—78.
- Адизес І.К. Управление в эпоху кризиса. Как сохранить ключевых людей и компанию / И.К. Адизес. — "Манн, Иванов и Фербер (МИФ)", 2009. — С. 51.
- Report coronavirus cases [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.worldometers.info/coronavirus/#countries>
- Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 17.03.2020 № 533-IX [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-20>
- COVID-19. Ситуація в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://covid19.com.ua/?fbclid=IwAR31ti9GXcVGDNcGmuXGQOLoVXLeOo-IHMTERZUTrkW-G90GT-bjfdi9_1Y0
- Бізнес під час кризи: виклики та дії ринку України. EY Ukraine PAS. 26 березня 2020 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [https://lookaside.fbsbx.com/file/EY_Survey_results_COVID_19.pdf?token=AWwxse9a-](https://lookaside.fbsbx.com/file/EY_Survey_results_COVID_19.pdf?token=AWwxse9a-N5ATECy3dsUEkSQkwLst1DRwwQUWaBSm7CJc30y-VCPvAYAdsAgTjCtXtmDugebkGwf4oDLfJBn7-TcX-ogj4JD3XinhAAKt1CHyOLyaovLGpgMZpvrqTpAcHj4Y8oInGvW0iyc81zqPxch4SZgm4ihJWM4L8u2DtmosH0w)

N5ATECy3dsUEkSQkwLst1DRwwQUWaBSm7CJc30y-VCPvAYAdsAgTjCtXtmDugebkGwf4oDLfJBn7-TcX-ogj4JD3XinhAAKt1CHyOLyaovLGpgMZpvrqTpAcHj4Y8oInGvW0iyc81zqPxch4SZgm4ihJWM4L8u2DtmosH0w.

14. Платформа доступу до фінансових ринків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.investing.com/equities/>

15. Блог и публикации Института Адизеса [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://adizes.me/>

References:

- Orlov's'ka, O. V. (2015), "Global economic crises: causes, consequences and ways of overcoming", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 2, pp. 197—202.
- Savchenko, M. V. and Shkurenko, O. V. (2018), "Determinants of the financial and economic crisis in the context of globalization", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 3 (31), pp. 37—47.
- Den'kovych, L. L and Polahny D. D. (2018), "Causes of world crises and their impact on the economy of Europe", *Molodyj vchenyj*, vol. 5 (2), pp. 694—698.
- Viter, I. I. (2014), "The global economic crisis as a natural consequence of globalization", *Problemy innovatsijno-investytsijnogo rozvytku*, vol. 6, pp. 32—43.
- Yudina, N. V. (2016), "Determination of cyclical dependencies in the economy of Ukraine on the basis of individual macroeconomic indicators analysis", *Ekonomichnyj visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut"*, vol. 13, pp. 64—72.
- Holub, V. M. and Holub K. V. (2013), "The financial and banking component of the economic crisis: genesis, nature and instrumentation", *Naukovyj visnyk ChDIEU* № 2, vol. 2 (18), pp. 142—149.
- Flissak, K. A. (2010), "German model of the country's exit from the economic and social crisis", *Ekonomichnyj chasopys-XXI*, vol. 11—12, pp. 27—32.
- Doschyn, S. V. (2011), "World financial and economic crisis of 2008-2009 and its peculiarities in Ukraine", *Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky*, vol. 2 (1), pp. 73—78.
- Adizes, I. K. (2009), *Upravlenye v epokhu kryzysa. Kak sokhranyt' kluchevykh liudej y kompaniyu* [Management in crisis. How to retain key people and the company], Mann, Yvanov y Ferber (MYF), Moscow, Russia.
- Worldometers (2020), "Report coronavirus cases", available at: <https://www.worldometers.info/coronavirus/#countries> (Accessed 31 March 2020).
- The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "Amendments to the Tax Code of Ukraine and other laws of Ukraine on taxpayer support during the period of measures aimed at preventing the emergence and spread of coronavirus disease (COVID-19)", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-20> (Accessed 31 March 2020).
- COVID-19 (2020), "The situation in Ukraine", available at: https://covid19.com.ua/?fbclid=IwAR31ti9GXcVGDNcGmuXGQOLoVXLeOo-IHMTERZUTrkW-G90GT-bjfdi9_1Y0 (Accessed 31 March 2020).
- EY Ukraine (2020), "Business in crisis: challenges and actions of the Ukrainian market", available at: [https://lookaside.fbsbx.com/file/EY_Survey_results_COVID_19.pdf?token=AWwxse9a-](https://lookaside.fbsbx.com/file/EY_Survey_results_COVID_19.pdf?token=AWwxse9a-N5ATECy3dsUEkSQkwLst1DRwwQUWaBSm7CJc30y-VCPvAYAdsAgTjCtXtmDugebkGwf4oDLfJBn7-TcX-ogj4JD3XinhAAKt1CHyOLyaovLGpgMZpvrqTpAcHj4Y8oInGvW0iyc81zqPxch4SZgm4ihJWM4L8u2DtmosH0w)
- Financial Markets Access Platform (2020), available at: <https://www.investing.com/equities/> (Accessed 31 March 2020).
- Adizes Institute Worldwide (2020), available at: adizes.me/ (Accessed 31 March 2020).

Стаття надійшла до редакції 01.04.2020 р.